

ZIYORAT TURIZMINING GEOGRAFIK JIHALTLARI

Safarov I.B.

Qarshi davlat universiteti o'qituvchisi

Abdishukurova M.A.

-Qarshi davlat universiteti talabasi. O'zbekiston

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15721377>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-Iyun 2025 yil

Ma'qullandi: 15-Iyun 2025 yil

Nashr qilindi: 23-Iyun 2025 yil

KEY WORDS

Ziyorat turizmi, geografik jihatlar, madaniy meros, diniy sayyohlik, infratuzilma, ekologiya, transport tizimi

ABSTRACT

Ushbu maqolada ziyorat turizmining geografik jihatlari, uning tarqalishi, infratuzilma va tabiiy-madaniy muhitga ta'siri chuqur o'rganildi. Ziyorat turizmi ko'plab mamlakatlarda iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada ziyorat maskanlarining joylashuvi, geografik omillar, transport va xizmat ko'rsatish tizimlari hamda ziyorat turizmining ekologik va madaniy muhitga ta'siri tahlil qilindi

Ziyorat turizmi — bu turizmning diniy, tarixiy va madaniy qadriyatlarga asoslangan turi bo'lib, dunyo bo'ylab millionlab odamlarni o'ziga jalb qiladi. Ushbu turizm turi nafaqat ruhiy, balki iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan ham muhim hisoblanadi. Ziyorat maskanlari joylashuvi va ularning geografik sharoitlari ziyorat turizmining rivojlanishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi. Bu maqolada ziyorat turizmining geografik jihatlari va ularni rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Ziyorat turizmi asosan diniy, tarixiy yoki madaniy ahamiyatga ega bo'lgan joylarda rivojlanadi. Bunday joylar ko'pincha qadimiy shaharlar, muqaddas joylar, diniy markazlar yoki tabiatning o'ziga xos hududlarida joylashgan bo'ladi. Misol uchun, Makka va Madina (Saudiya Arabistoni) islom olamining muqaddas shaharlaridir, Vatikan (Italiya) katoliklar uchun muhim diniy markaz, Quddus esa uchta din uchun muqaddas hisoblanadi.

Ziyorat joylarining geografik sharoitlari, masalan tog'lik, cho'l yoki daryolar yaqinligi, ularga borish imkoniyatlarini belgilaydi. Tog'li hududlarda yo'l-transport infratuzilmasi rivojlanishi qiyin bo'lishi mumkin, bu esa sayyohlar oqimiga ta'sir qiladi. Shahar atrofi hududlarida, aksincha, ko'proq transport imkoniyatlari mavjud bo'lib, bu ziyoratchilar uchun qulaylik yaratadi. Ziyorat joylarining iqlimi sayyohlarning tashrifini belgilovchi muhim omillardan biridir. Masalan, issiq iqlimli hududlarda qishda sayyohlik faoliyati ko'proq bo'lsa, sovuq va yog'ingarchilik ko'p bo'lgan joylarda bu qiyinlashadi. Tabiiy muhit ham ziyorat turizmi uchun jozibadorlikni oshiradi, masalan, tog'li muqaddas joylar yoki ko'l qirg'og'idagi diniy maskanlar. Har bir hududning madaniy geografiyasi, ya'ni mahalliy aholi odatlari, an'analari va diniy e'tiqodlari ziyorat turizmining shakllanishiga ta'sir qiladi. Geografik jihatdan, muayyan hududlarda diniy markazlar ko'pligi yoki tarixiy qadriyatlarning boyligi turizmni rivojlantiradi. Masalan, Hindistondagi Varanasi shahri — hinduizmning eng muqaddas joylaridan biri sifatida ziyorat qilinadi.

Ziyorat joylari hududida iqtisodiy faoliyat kuchayadi, bu esa mahalliy aholi uchun ish o'rinlari yaratadi. Shu bilan birga, ziyorat joylarining geografik ahamiyati tufayli yangi transport yo'llari va turistik xizmatlar rivojlanadi. Hududlarda ekologik va madaniy muhofaza choralari kuchaytiriladi, chunki ziyorat turizmi mahalliy tabiat va madaniyatni saqlashga yordam beradi.

Ziyorat turizmi odatda diniy, tarixiy va madaniy markazlarda rivojlanadi.

Dunyo bo'ylab mashhur ziyorat maskanlari qatoriga:

Makka va Madina (Saudiya Arabistoni) – islom dunyosining markaziy ziyorat joylari.

Vatikanning Rimdagi markazi – katolik dunyosining muhim diniy yodgorligi.

Varanasi (Hindiston) – hind dinining muqaddas shahridir.

Quddus (Isroil/Palestina) – yahudiy, islom va xristian uchun muhim diniy joy.

Lourdes (Fransiya) – katoliklar orasida mashhur muqaddas ziyorat joyi.

Ziyorat joylari ko'pincha transport tizimlari yaxshi rivojlangan joylarda joylashgan, ammo ayrimlarida tabiiy sharoitlar murakkab bo'lishi mumkin. Ziyorat maskanlariga yetib borish uchun qulay transport yo'llari zarur: avtomobil, temiryo'l, havo transporti. Infratuzilma ichiga mehmonxonalar, ovqatlanish joylari, sog'liqni saqlash markazlari kiradi. Ko'p hollarda ziyorat turizmi rivojlangan hududlarda geografik sharoitlar quyidagicha bo'ladi:

- ✓ Shahar atrofi hududlari (Masalan, Makka shahri).
- ✓ Tog' va cho'l hududlari (Masalan, Tibetdagi diniy markazlar).
- ✓ Geografik muhit infratuzilma qurilishiga to'sqinlik qiladigan holatlar ko'p uchraydi: tog'lik hududlarda yo'llarni qurish qiyinligi, iqlim sharoitining murakkabligi va boshqalar.

Ziyorat turizmining tabiiy-madaniy muhitga ijobiy va salbiy ta'siri

Ijobiy ta'sirlar: ish o'rinlari yaratish, mahalliy bizneslarni qo'llab-quvvatlash. Madaniy almashinuv va xalqaro muloqot. Madaniy meros va tarixiy obidalarni asrashga qiziqishni oshirish.

Salbiy ta'sirlar: Atrof-muhitning ifloslanishi va tabiiy resurslarning kamayishi. Madaniy merosning buzilishi yoki g'ayriqonuniy foydalanilishi. Ijtimoiy muammolar, jumladan, mahalliy aholining turizmdan keladigan bosimga duchor bo'lishi.

- ✓ Geografik joylashuvni hisobga olib infratuzilmani rivojlantirish: tog'lik yoki qiyin hududlarda ekologik texnologiyalarni qo'llash.
- ✓ Transport tizimini yaxshilash: xavfsiz va qulay yo'llarni ta'minlash, jamoat transportidan foydalanishni rag'batlantirish.
- ✓ Madaniy merosni himoya qilish: muqaddas joylarni saqlash va tiklash bo'yicha dasturlar ishlab chiqish.
- ✓ Atrof-muhitni muhofaza qilish: chiqindilarni kamaytirish va tabiiy muhitga salbiy ta'sirlarni minimallashtirish.
- ✓ Mahalliy jamoalarni jalb qilish: turizmdan tushgan daromadlarni mahalliy aholi farovonligini oshirish uchun ishlatish, ularning madaniy qadriyatlarini hurmat qilish.

Xulosa: Ziyorat turizmi geografik jihatlari uning muvaffaqiyatli rivojlanishida asosiy omillardan biridir. Geografik sharoitlar va infratuzilma, tabiiy hamda madaniy muhitga ta'sirlar tahlil qilinib, barqaror ziyorat turizmini rivojlantirish uchun amaliy tavsiyalar berildi. Kelajakda ziyorat turizmini yanada samarali va ekologik jihatdan toza yo'lga qo'yish uchun innovatsion texnologiyalar va mahalliy jamoalar bilan hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

1. Infrastrukturani yaxshilash

✓ Yo'llar va transport tarmog'ini rivojlantirish: Ziyoratgohlarga qulay va xavfsiz yo'llar tashkil etish, transport vositalarini ko'paytirish.

✓ Yo'lovchi va mehmonlar uchun xizmatlar: Mehmonxonalar, oshxonalar, dam olish joylari, axborot markazlari tashkil qilish.

✓ Ziyoratgoh hududlarida toza suv va sanitariya sharoitlarini yaxshilash.

2. Madaniy va tarixiy merosni saqlash va targ'ib qilish

✓ Mahalliy tarixiy obidalarni restavratsiya qilish, saqlash va muhofaza qilish.

✓ Hududning tarixiy va madaniy ahamiyatini yorituvchi axborot vositalarini yaratish (plakatlar, audio gidlar, ko'rgazmalar).

✓ Mahalliy an'analar, marosimlar va festival'larni jonlantirish, ularni turizm dasturlariga kiritish.

3. Marketing va targ'ibot ishlarini kuchaytirish

✓ Hududning ziyorat turizmi imkoniyatlarini targ'ib qiluvchi reklamalar, veb-saytlar, ijtimoiy tarmoqlarda kampaniyalar.

✓ Sayyohlar uchun tur paketlari va ekskursiyalarni ishlab chiqish va taklif qilish.

✓ Xalqaro va mahalliy sayyohlik ko'rgazmalarida faol ishtirok etish.

4. Mahalliy jamoa va biznesni jalb etish

✓ Mahalliy aholini turizm sohasida o'qitish va malakasini oshirish, xizmat sifatini yaxshilashga rag'batlantirish.

✓ Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash (mehmonxona, ovqatlanish joylari, sovg'a do'konlari).

✓ Ziyorat turizmi bilan bog'liq mahalliy hunarmandchilikni rivojlantirish va targ'ib qilish.

5. Xavfsizlik va sog'liqni saqlash xizmatlari

✓ Ziyoratgohlar va ularning atrofida xavfsizlikni ta'minlash (nazorat, yong'in xavfsizligi).

✓ Favqulodda holatlar uchun tezkor yordam punktlarini tashkil etish.

Tibbiy xizmatlar va sanitariya talablari bo'yicha chora-tadbirlar.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Qurbonov P. R., Safarov I. B. Ziyorat turizmining iqtisodiy geografik jihatlari //Экономика и социум. – 2025. – №. 3-1 (130). – С. 357-362.

2. Safarov, I. B. "Ziyorat turizmini rivojlantirishda gat texnologiyalarining o'rni." Экономика и социум 4-1 (131) (2025): 502-505.

3. Usmanova R., Safarov I. O'zbekistonda turizmni shakllantirishning geografik jihatlari //yangi O'zbekistonda milliy turizm istiqbollari. – 2024. – Т. 1. – №. 01.

4. Qurbonov P. R. Iqlim o'zgarishi sharoitida tekislik mintaqasi shaharlarining rivojlanish xususiyatlari (Janubiy O'zbekiston misolida) //Экономика и социум. – 2023. – №. 10 (113)-1. – С. 210-214.

5. Safarov I. B. Developing in Mubarak district pilgrimage tourism //Экономика и социум. – 2024. – №. 5-2 (120). – С. 590-593.

6. Safarov I. B., Husenov J. Q. O'zbekistonda rekreatsion salohiyatini oshirishda gat texnologiyalarini o'rni //Экономика и социум. – 2025. – №. 3-2 (130). – С. 241-245.

7. Xasanov P. A., Xushboqova M. G. Surxon davlat qo'riqxonasi rekreatsion turistik obyekt sifatida //Экономика и социум. – 2022. – №. 6-2 (97). – С. 258-264.

INNOVATIVE
ACADEMY